

CIG

**COUNCIL FOR
INCLUSIVE
GOVERNANCE**

KOSOVSKI SRBI I BEOGRAD: MENJANJE STRATEGIJE

Radni izveštaj

Decembar 2010.

Savet za inkluzivno upravljanje

Njujork, 2010.

Rezime

Učešće kosovskih Srba južno od Ibra na kosovskim parlamentarnim izborima 12. decembra signaliziralo je značajan pomak političke strategije – od politike bojkota ka politici učešća. Politika bojkota, smatrana adekvatnom kao odgovor na proglašenje nezavisnosti Kosova, više se ne smatra delotvornom, jer ne sprečava kosovske institucije da "donose odluke o Srbima, bez Srba". Nova strategija učešća suočava se sa brojnim izazovima, od podela među kosovskim Srbima, prigovora Beograda i kosovskih Srba sa severa o politici učešća, sve do zanemarivanja kosovskih Albanaca za sprovođenjem odredbi Ahtisarijevog plana, koje se odnose na srpsku zajednicu i strah da se aktivnim učešćem jedino Srba sa juga ne učvrsti podela Kosova.

PodELE postoje između samih Srba na jugu, kao i između Srba na jugu i Srba na severu. PodELE među srpskim strankama sa juga mogu da se prevaziđu formiranjem postizbornih koalicija. Naime, Ustav Kosova predviđa automatsko uključivanje Srba u vladu, dodeljivanjem dva ministarstva, ali ne precizira da li sve srpske parlamentarne stranke imaju pravo na takvu dodelu. Na osnovu koncepta proporcionalnosti koji se primenjuje u raspodeli mesta između srpskih stranaka, dva ministarstva bi trebala biti podeljena prema proporciji osvojenih glasova na izborima. Ako bi dva ministarstva bila dodeljena samo jednoj srpskoj parlamentarnoj stranci, ta stranka bi rizikovala da dobije reputaciju "srpske partije koja je odana Albancima", a to bi poduprelo početak dugotrajnog među-srpskog sukoba.

Postoji opravdan strah da bi rastući jaz između Beograda i kosovskih Srba na jugu mogao da ima štetne posledice za pre svega kosovske Srbe, ali takođe i za Beograd. Mali je broj Srba koji bi ostao na Kosovu bez podrške Beograda, ali u tom slučaju ne bi ni bilo srpskog prisustva na Kosovu bez prisustva kosovskih Srba. Ukoliko njihov odnos ostane međusobno povezan, onda bi postojeća neslaganja bila prevaziđena. U suprotnom, pogoršanje odnosa direktno bi uticalo na dobrobit kosovskih Srba. Naime, razlozi nesuglasica su njihove suprotne vizije političkog delovanja na Kosovu - aktivno učešće spram bojkotovanja. Srpska zajednica na Kosovu je svesna da bi uspeh u radu sa kosovskim institucijama bez podrške Beograda bio ograničen, zbog toga što je ona premala da bi vršila pritisak na institucije sa albanskom većinom, naročito sada kada se međunarodni uticaj na kosovske institucije smanjuje. Uprkos tome, Srbi sa juga se čine odlučnim (što je dokazano visokim odazivom na izborima) u napuštanju politike bojkota u korist politike učešća.

Kosovski Srbi na jugu nisu sami u svojoj nameri promene strategije. Beograd takođe razmatra svoju politiku na Kosovu i do sada je načinio tri velike političke promene. Kao prvo, iako ne podržava učešće na izborima i institucionalnu integraciju, Beograd više ne sankcioniše one koji glasaju, one koji se kandiduju i pridružuju kosovskim institucijama. Kao drugo, umanjena su određena namenjena sredstva kosovskim Srbima (socijalna pomoć i plate), a i ukinute su funkcije paralelnih administracija onih opština koje nemaju značajan broj srpskog stanovništva. Kao treće i najvažnije, nakon tri godine raskida komunikacije sa Prištinom, Beograd je pristao na direktni dijalog sa kosovskim institucijama, čiji se početak očekuje u proleće, pod sloganom "angažovanje bez priznavanja." Sada kada Beograd namerava da se direktno uključi u rad sa kosovskim institucijama, bojkotovanje bi bilo nepraktično i bez efekta. Uprkos ovim velikim promenama u politici, srpski zvaničnici upozoravaju da kosovski Srbi ne bi trebali da imaju

iluziju da će Beograd podržavati njihovo učešće u kosovskim institucijama pre nego što se postigne sveukupni sporazum sa Prištinom.

Određene albanske stranke i političari su takođe protiv učešća Srba, ali iz različitih razloga. Oni strahuju da bi integracija samo Srba sa juga, dok oni sa severa i dalje rade na konsolidaciji srpskih paralelnih ustanova, samo ojačala ideju podele severa. Bilo da su deo vlasti ili opozicije, ove stranke i političari imaju značajan potencijal za odlaganje sprovođenja Ahtisarijevih odredbi za srpsku zajednicu, pre svega onih koje se tiču decentralizacije.

Ovi zaključci su rezultat serija aktivnosti – jednog okruglog stola za kosovske Srbe u Prištini i jednog za kosovske Srbe i zvaničnike Beograda u Beogradu, pojedinačnih diskusija sa nekoliko političara i analitičara u Prištini i Beogradu, kao i sa međunarodnim predstavnicima na Kosovu, organizovanih od strane Saveta za inkluzivno upravljanje.

Nova strategija

Pitanje o tome ko su legitimni predstavnici srpske zajednice na Kosovu se ponavlja od 2004. godine, kada je 22-člana srpska koalicija *Povratak* napustila kosovsku vladu i 120-člani parlament, u znak protesta martovskog nasilja iste godine koje je ostavilo na desetine mrtvih i na stotine raseljenih Srba. Srbi su bojkotovali izbore na Kosovu 2004. i 2007. i umesto toga, uz podršku Beograda, a neodobravanje Prištine, učestvovali u srpskim lokalnim izborima 2008. godine formiranjem zasebnih lokalnih institucija, poznatih kao "paralelne" institucije.

Godinu i po dana kasnije, u novembru 2009., Srbi južno od Ibra su takođe učestvovali na kosovskim lokalnim izborima 2009. godine. Izlaznost je bila solidna, od oko 25%, i formiran je još jedan set lokalnih institucija, podržan od strane Prištine, ali ne i Beograda. Solidan broj glasova omogućio je predstavnicima tih institucija da zatraže legitimitet, kao i lojalnost Srba, bez obzira što je ta legitimnost bila pod znakom pitanja i od strane Beograda i od strane paralelnih institucija.

Međutim, zbog zanemarljivog broja glasova od oko 1%, srpski predstavnici na centralnom nivou nisu mogli da tvrde isti nivo legitimiteta. Taj problem je razrešen učestvovanjem Srba na decembarskim izborima na Kosovu. Dobra izlaznost Srba, od oko 40%, ne samo da daje adekvatan legitimitet izabranim srpskim članovima parlamenta, već takođe odobrava strategiju promene - od bojkotovanja ka učešću. Po rečima jednog od učesnika okruglog stola: "otpor bojkotom je završena priča". Neki su naglasili da je takav otpor trajao čak i duže nego što je trebalo, jer mnoge odluke o Srbima, ali bez prisustva Srba, su donešene u to vreme u kosovskim institucijama. Danas, tri godine nakon proglašenja nezavisnosti, broj Srba koji podržava strategiju učešća sve više raste. Izvori navode da značajan deo srpskog stanovništva na severu takođe to podržava, i da bi oni glasali na izborima da im je pre svega bila pružena bezbednost.

Srpski političari sa Kosova očekuju, iako prećutno, vlasti Kosova i srpsku vladu da podrže, ili barem da ne podrivaju, ovaj novi pristup učešća. Od Prištine se takođe očekuje podrška, međutim struje unutar kosovskih albanskih političkih stranaka, koje se boje podele severa, protive se institucionalnom uključivanju Srba sa juga, dok Srbi sa severa i dalje jačaju svoj paralelni sistem. Od Beograda se očekuje da ni ne da podršku ni da podriava uključivanje Srba sa

juga u kosovske institucije. Međutim, u "ime nacionalnih interesa, i u to ime samo", to može biti poruka Srbima da se ne pridružuju institucijama, ali da ni u suprotnom neće biti nikakvih posledica, naveo je prisutni analitičar.

Postoje tri činioca za promenu strategije: pragmatičan pristup kosovskih Srba, po kome se prihvataju kosovske institucije, ali ne i njihova nezavisnost; odluka Beograda da započne dijalog sa kosovskim vlastima, time čineći bojkot kosovskih Srba tih istih institucija neefikasnim i besmislenim; i značajna normalizacija odnosa između Albanaca i Srba na Kosovu. Poboljšanje albansko-srpskih odnosa proizlazi iz spoznaje Albanaca da Srbi, iako se protive tome, nisu pretnja njihovoj nezavisnosti, kao i shvatanje Srba da je moguće pronaći prihvatljiv status na Kosovu. Ovaj status bi pre svega otklonio njihovu izolaciju u enklavama i zavisnost socijalne pomoći iz Beograda i Prištine.

Većina pitanja relevantnih za srpsku zajednicu, kao što su decentralizacija, lokalne institucije, obrazovanje, zapošljavanje, telekomunikacije, nekretnine, itd. mogle bi biti najefikasnije rešene realizacijom zakonskih odredbi, koje su u okviru Ahtisarijevog plana i garantovane od strane kosovskih institucija. Ahtisarijev plan, na primer, obavezuje kosovske vlasti da obezbede obrazovanje na srpskom jeziku na svim nivoima i da se u okviru Radio-televizije Kosovo, uspostavi televizijski kanal na srpskom jeziku, gde bi moglo da bude zapošljeno oko 200 novinara i pomoćnog osoblja. Trenutno RTK sa jednim televizijskim kanalom i dve radio stanice zapošljava oko 800 ljudi. Iako vlasti Kosova nisu ispunile te obaveze, mali je broj Srba koji su se žalili na to, uglavnom zbog toga što su odbacili u potpunosti Ahtisarijev plan na osnovu činjenice da se njime predviđa nezavisnost Kosova. Međutim, nedavno je pitanje televizijskog kanala ponovo isplivalo i nekoliko predstavnika političkih stranaka se obavezalo da će ovaj problem razrešiti kada budu u kosovskim institucijama.

Srbi su svesni da učešće na izborima ne rešava sve. To jeste nužno, ali ne i dovoljno za dobijanje željenog statusa. Najteži i najsloženiji posao počinje radom nakon izbora. Srpske stranke su oprezne u nedavanju nade za onim što se ne bi moglo realizovati samo učešćem na izborima. Naknadni koraci su presudni, a srpskim predstavnicima je potrebna podrška srpskog stanovništva. Neke od albanskih stranaka koje se otvoreno protive decentralizaciji i ostalim dodatnim pravima za manjinske zajednice takođe bi mogle da uzrokuju kašnjenja u procesu primene. To je razlog zašto je, kao što mnogi analitičari sugerišu, međunarodni nadzor kosovskih institucija odlučujući faktor, a to je takođe razlog zbog koga bi Beograd i kosovski Srbi trebali da poboljšaju svoje odnose sa međunarodnim organizacijama na Kosovu. Sprovođenje ovih odredbi najviše zavisi od uverenja da ona nisu potrebna kako bi samo udovoljila međunarodnoj zajednici, već da su takođe i ispravna. U postkonfliktnim društvima, prava manjinskih zajednica su inherentno manje sigurna. "Ali to je upravo razlog zašto Srbi moraju da intenzivnije učestvuju u političkom procesu, a ne da ga bojkotuju", rekao je jedan od kosovskih Srba.

Srbi su u stvari sve više uključeni u sam proces, a to je ne zato što su počeli da prihvataju nezavisnost Kosova, već zato što veruju da je političko učešće jedini način da se sačuva sve manja srpska zajednica. Iako je politika učešća sve više popularna među Srbima, barem onih sa juga, naponi da se stvori zajednička izborna lista nisu uspeali. Izvori kažu da su razlozi tome ličnih priroda, pre nego ideoloških razlika. Međutim, neke stranke očekuju da se takve prepreke prevaziđu nakon izbora. Iako je srpska zajednica znatno manja od albanske, srpski birači morali su da biraju između osam lista, gde su Samostalna liberalna stranka i Ujedinjena srpska lista bile

dva glavna konkurenta za srpske izbore. Jedan od zvaničnika je priznao da bi zajednički popis bila bolja opcija, ali je i dodao da je bolje imati i osam lista nego nijednu.

Međutim, ukoliko bi preovladale lične nesuglasice, ne samo da ne bi bilo međupartijske saradnje, već bi u dugoročnoj perspektivi sukob mogao da naškodi srpskoj zajednici. Ukoliko i jedna srpska parlamentarna stranka bude pozvana da se pridruži vladi, rizikovala bi da bude obeležena kao „stranka lojalna Albancima“, slično kao „Albanci verni Srbiji tokom 90-tih“, kako je rekao jedan od učesnika diskusije. Jedan od predstavnika srpske partije je naveo da bi njegova stranka, ukoliko uđe u parlament, insistirala na dobijanju proporcionalnosti u vlasti po Ahtisarijevom planu i Ustavu Kosova, koji prema njegovim rečima ne predviđaju srpsku opoziciju u parlamentu Kosova. Naime, Ahtisarijev plan i kosovski Ustav predviđaju automatsko uključivanje Srba u vladu dodeljivanjem dva ministarstva, ali ne navode to da li bi sve srpske stranke trebale da budu deo vlasti, jer to pitanje verovatno nije bilo predviđeno u to vreme. Dakle, ovo pitanje ostaje otvoreno za tumačenje.

Mnogi srpski predstavnici preporučuju da dva ministarstva budu dodeljena proporcionalno prema broju osvojenih glasova na izborima, slično dodeli 10 rezervisanih mesta u parlamentu. Međutim, drugi tvrde da je to do stranke koja pobedi, odnosno albanske stranke, da odluči koju srpsku stranku ili stranke da pozove da se pridruži ili pridruže vladajućoj koaliciji. Iako bi najveća stranka i mogla da ima pravo na to, ipak bi to bilo protiv duha odredbi Ahtisarijevog plana o uključivanju manjinskih zajednica u tela za donošenje odluka. Ukoliko bi neke od srpskih partija bile isključene iz koalicione vlade (sem ako dobrovoljno ostanu deo opozicije) seme dugoročnog razdora među Srbima će biti neminovno posađeno.

Mogućnost za postizanje međusrpskog sporazuma ne zavisi od toga "ko se kandiduje, već ko je izabran," objasnio je srpski analitičar, dodajući da bi kvalitet izabranih parlamentaraca takođe odredio uspeh srpske institucionalne zastupljenosti. Najbolji kandidati su izabrani na slobodnim i fer izborima, ali kako su neki od Srba naveli, iako kosovski izbori mogu da budu slobodni to ne mora da znači da će biti i fer, jer neke stranke su u većoj finansijskoj prednosti i imaju više pristupa javnim sredstvima za kampanju od drugih. Neki su bili zabrinuti da bi oni koji imaju više novca, što se odnosi na Samostalnu liberalnu stranku, mogli dobiti više glasova. Predstavnici te stranke su u više navrata negirali takve tvrdnje, ističući da oni nemaju pristup navedenim sredstvima. Oni su se takođe obavezali na saradnju sa svim srpskim strankama nakon izbora, uključujući i one koje ne uspeju da uđu u parlament.

Kosovski Srbi predložili su saradnju sa drugim parlamentarnim strankama ne-albanskih zajednica, kojima se dodeljuje deset rezervisanih mesta. Takva saradnja bi poduprela relevantnost i pregovaračku moć srpskih stranaka, pogotovo imajući u vidu da nijedna stranka kosovskih Albanaca nije u mogućnosti sama da formira vladu. 10 rezervisanih mesta za Srbe, uz još 3 koja bi mogla da se osvoje, su dragoceni u 120-članom parlamentu. Tokom prošlog mandata, srpske stranke u parlamentu su bile podeljene, između onih koje su bile na vlasti i onih iz opozicije. Te podele su se takođe ogledale u obrascima glasanja, sa onima u vladi koje su glasale u korist vladinih predloga, i onih iz opozicije koje su glasale protiv. Na primer, stranke koje su bile u vladi su glasale u korist prilično osetljive teme privatizacije Pošte i telekomunikacija Kosova, podržane samo od strane stranke premijera Hašim Tačija (albanske stranke, uključujući i mlađeg koalicijskog partnera, Demokratski savez Kosova, glasale su

protiv). Srpske opozicione stranke smatrale su Samostalnu liberalnu stranku - partnera vladajuće koalicije sa dva ministarstva - kao najvernijeg partnera Demokratske partije premijera Kosova, Hašim Tačija. Liberali su porekli takve tvrdnje.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je srpsku političku kohezivnost - spremnost političara i političkih stranaka na zajednički kompromis i ujedinjeno delovanje - teško postići i održati. Bivši član parlamenta, kosovski Srbin, upoznat sa unutrašnjom dinamikom bivše srpske koalicije *Povratak*, izjavio je da 22-člana koalicija *Povratak* za dve godine svoga postojanja nije uspela da premosti razlike između svojih članova. On očekuje da se ovo iskustvo ponovi. Uslovi za postizborno koaliciju srpskih stranaka sada su još manje povoljne nego što je to bilo između 2002. i 2004. godine. Srbi sa severa Kosova su masovno bojkotovali izbore, a izvestan broj Srba na jugu ostaje veran paralelnim institucijama. Međutim, kako je jedan od članova parlamenta dodao, dosadašnja iskustva pokazuju da bi ciljevi srpske zajednice mogli i dalje da budu neusaglašeni.

Postoji nekoliko problema koji bi mogli da budu rešeni zajedničkom akcijom kosovskih Srba, bilo da delaju ujedinjeno ili ne, a to su pitanja struje, telefona, automobilskih registarskih tablica, uspostavljanja televizijskog kanala na srpskom jeziku, zapošljavanje u javnim poduzećima, itd. "Mi moramo da vodimo izbornu kampanju bez pouzdanih telefonskih linija ili televizijskih stanica za komunikaciju sa našim biračima", rekao je diskutant. Rešavanje tih problema neće biti lako sada kada kosovske institucije utvrđuju svoju nezavisnost, a međunarodni uticaj slabi. Visoki službenik Ministarstva unutrašnjih poslova Kosova, koje je započelo distribuciju novih automobilskih registarskih tablica sa natpisom "Republika Kosovo", izjavio je da će automobili sa srpskim registarskim oznakama za kosovske Srbe biti uskoro zabranjene. On je dalje upozorio da će, ukoliko Srbija odbije priznavanje kosovskih registarskih tablica, njegova vlada razmotriti akciju 'nepriznavanja' srpskih registarskih tablica, što bi ozbiljno ograničilo kretanje kosovskih Srba. Iako bi najavljeni dijalog između Beograda i Prištine, koji se očekuje da počne u proleće, zvanično trebao da se bavi takvim pitanjima, kosovski Srbi su prilično skeptični o njegovom eventualnom ishodu. "Dijalog bi mogao da traje beskrajno, ne dajući nikakve rezultate, nalik prethodnoj seriji pregovora", rekao je učesnik diskusije koji je upoznat sa prethodnim pregovorima Beograda i Pristine.

Neki Srbi su protumačili upozorenje Ministarstva unutrašnjih poslova u vezi sa registarskim tablicama kao signal za početak "agresivne strategije" kosovske vlade, sa ciljem borbe protiv delovanja Beograda, ali strategije koja bi naškodila prvenstveno kosovskim Srba na jugu, s obzirom na očigledne slabosti njihovog položaja. "Iako je cilj ove strategije da se naškodi Beogradu, srpska zajednica će biti ta koja će imati posledice, a ne Beograd", rekao je učesnik diskusije, dodavši kako bi Srbi mogli da spreče primenu takvih štetnih političkih delovanja samo ako se nalaze "u okviru institucija". To bi trebalo da posluži kao dokaz Beogradu da prepozna nepovoljnu stvarnost i da podrži srpsko učešće u kosovskim institucijama. Neki od učesnika okruglog stola su predlagali da bi Srbi u institucijama takođe mogli da deluju kao neformalni posrednik u budućoj komunikaciji između Beograda i Prištine.

Međuzavisan odnos

Mnogi Srbi strahuju da bi rastući jaz između Beograda i kosovskih Srba mogao da ima velikih i štetnih posledica najpre za kosovske Srbe, ali takođe i za Beograd. "Srba ne bi bilo bez podrške Srbije, ali isto tako ne bi bilo ni srpskog prisustva na Kosovu bez kosovskih Srba", sažeo je jedan od učesnika okruglog stola. Ako je njihov odnos zaista međusobno povezan, onda će biti moguće da se postojeći jaz prevaziđe. U suprotnom, pogoršanje odnosa bi direktno uticalo na dobrobit kosovskih Srba. Izvor nesuglasica su drugačije i neusaglašene vizije kosovskih Srba i Beograda u pogledu političkog učešća u kosovskim institucijama.

Sve veći broj kosovskih Srba smatra da kvalitet njihovog životnog standarda, koji je sačinjen od pristupa za korišćenjem električne energije i telefonskih linija, sigurnosti, zapošljavanja, itd., ima prednost nad srpskim nacionalnim interesima. Sve veći broj srpskih birača koji tako misli, uprkos pozivu Beograda na bojkot, često je i dokaz za ovaj drugačiji pogled kosovskih Srba na politiku Beograda. Iako bi Beograd mogao da umanju svoju podršku kosovskim Srbima, naročito u vidu finansija, mnogi Srbi ne strahuju od moguće "osvete" Beograda, jer je odnos između Beograda i kosovskih Srba međusobno povezan. "Kosovski Srbi su jedina preostala 'tapija' vlasništva Srbije na Kosovu."

Borba kosovskih Srba je usmerena na dva fronta: ulazak u kosovske institucije kako bi unapredili svoje političke i ekonomske izgleda u većinski albanskom Kosovu, kao i nastavak napora da se uveri Beograd da svoju politiku statičnosti prilagodi u politiku dinamike u ovim izmenjenim okolnostima. Dok će se na jednoj strani voditi borba u kosovskim institucijama, vladi i parlamentu, gde Albanci ne mogu da ih ignorišu, na drugoj strani borba će biti teža, ne samo zato što kosovski Srbi nisu toliko zastupljeni u srpskim institucijama, barem ne onim koje se ne slažu sa srpskom vladom, već i zato što srpski zvaničnici imaju tendenciju da zanemaruju kosovske Srbe. Prema rečima nekoliko diskutanata, Demokratska stranka predsednika Tadića, koja vodi Ministarstvo za Kosovo i Metohiju, već neko vreme ignoriše dešavanja u kojima su akteri oni Kosovski Srbi koji kritikuju srpsku vladu.

Mnogi kosovski Srbi su ljuti na Beograd zbog donošenja suštinskih odluka o njihovoj budućnosti, kao što je učešće na izborima, putem konferencijskih poziva i bez odgovarajućih konsultacija sa njima. "Užasno je da su beogradski zvaničnici odlučili o našoj budućnosti na taj način, dok smo mi sa Kosova molili Beograd da razgovara sa nama o rešenju opšte saglasnosti", rekao je Srbin sa Kosova. Ova odluka doprinela je stavu da je Beograd više zainteresovan za donošenje odluka koje "apeluju pre na birače u Srbiji nego na odluke koje štite interese kosovskih Srba." Neki su predložili da odluke Beograda treba da budu savetodavnog karaktera, a ne autoritativno određivanje onoga što Kosovski Srbi treba da slede.

Određeni broj diskutanata je predložio organizovanje niza događaja na kome bi bili prisutni srpski članovi parlamenta, a posebno onih koji dolaze sa Kosova, i srpski članovi kosovskog parlamenta. Cilj takve inicijative bilo bi formulisanje zajedničke platforme za saradnju svih onih koji rade na pitanjima kosovskih Srba.

Srpska zajednica na Kosovu je svesna da će u nedostatku podrške Beograda imati ograničen uspeh u radu sa kosovskim telima, uglavnom zbog toga što je premala da bi izvršila potreban pritisak na većinski albanske institucije, naročito sada kada je međunarodni uticaj na kosovske institucije sve manji. Iako na to nikada nije pristao, uticaj Beograda za poštovanje i implementaciju prava zagarantovanih Ahtisarijevim planom je presudno. Kako se većina diskutanata složila, kosovski Srbi, koji čine samo oko 5% populacije Kosova, će bez beogradske podrške, biti samo jedan od mnogih manjina u regiji. Dakle, prekid odnosa između Beograda i kosovskih Srba ne bi trebao da bude opcija, već izmenjena vrsta odnosa, prilagođena izmenjenim okolnostima na terenu.

Menjanje politike Beograda

Beograd je načinio tri velike političke promene ka Kosovu i kosovskim Srbima. Kao prvo, iako ne podržava učešće na izborima, Beograd više ne kažnjava one koji glasuju, kandiduju se za kancelariju i pridružuju se kosovskim institucijama. Vlada Srbije, putem konferencijskog razgovora, odlučila je da se suprotstavi učešću na izborima jer "uslovi da Srbi glasaju ne postoje." Međutim, takođe je napomenuto da oni koji "odstupaju od ovog pravila neće biti kažnjeni." Dvosmislen stav Beograda naveo je mnoge Srbe da se pitaju da li Beograd podržava ili se protivi izborima. Naknadne izjave državnih službenika samo su doprinele još većoj zbunjenosti, jer je rečeno da će oni koji se budu pridružili kosovskim institucijama i oni koji budu radili u interesu srpske zajednice imati podršku srpske vlade. Ovakav dvosmislen stav Beograda ohrabrio je kosovske Srbe da sami donesu odluku u vezi sa učešćem na izborima. Novinar kosovskih Srba napomenuo je da kada "Beograd ne kaže ne, to znači da." Jedan politički analitičar objasnio je da Beograd uopšte nije popularan u svom oklevaju iskazivanja svog stava. "Dvosmislenost je prisutna samo onda kada ne postoji sigurnost u poziciju koju treba zauzeti."

Kao drugo, Beograd je odlučio da kosovskim Srbima umanju sredstva namenjena za socijalnu pomoć i plate što je posledica odluke Beograda od prethodne godine da obustavi rad "paralelnih" opštinskih uprava koje nemaju značajan broj, ili nemaju uopšte, srpskog stanovništva. Na Srbiju je znatno uticala nedavna globalna finansijska kriza i Vlada je ovakvim smanjenjem troškova smanjila svoj budžetski deficit. Beograd je takođe zabrinut da bi srpski poreski obveznici mogli da protestuju veliko subvencioniranje kosovskih Srba, naročito kada finansiranje navodno ne dolazi do onih kojima je namenjeno i kada postoje ozbiljni problemi transparentnosti procesa distribucije sredstava.

Kao treće, gotovo tri godine nakon što je komunikacija sa Prištinom prekinuta, Beograd je pristao na direktni dijalog sa kosovskim institucijama, koji se očekuje da počne na proleće, pod sloganom "učešće bez priznavanja." Mnogi kosovski Srbi su istakli da sada kada Beograd namerava da se bavi kosovskim institucijama, bojkot tih istih institucija od strane kosovskih Srba, naročito onih koji žive na jugu, je nepraktičan i neefikasan.

Uprkos ovim velikim političkim promenama, srpski zvaničnici upozoravaju da kosovski Srbi ne treba da imaju iluziju da će Beograd podržati njihovo učešće u kosovskim institucijama pre nego što se postigne generalni sporazum sa Prištinom, što bi moglo da potraje godinama, ili, prema iskustvu iz prošlosti, možda se nikad i ne dogodi. Neki od prisutnih Srba koji podržavaju izbore su objasnili da oni ne sumnjaju da su naponi Beograda dobronamerni, ali da je Beograd ozbiljno

ograničen u svojoj mogućnosti da pomogne Srbima na jugu. Kako je navedeno: "Ne možete rešiti probleme na teritoriji koju ne kontrolišete".

Neki od diskutanata su otišli čak i dalje, zagovarajući samostalno donošenje odluka, čak i na uštrb prekida odnosa sa Beogradom. "Kosovski Srbi bi trebali da preuzmu sudbinu u svoje ruke." Jedan od diskutanata je predvideo da nedavna zbivanja neminovno vode u tom smeru: "Beograd je rekao „ne“ izborima 2007., a neki Srbi su ipak učestvovali; Beograd je rekao „ne“ izborima 2009.godine, i još više Srba je učestvovalo; Beograd je rekao „ne“ izborima 2010.godine, još više Srba je učestvovalo." Neke su objasnili da bi „sugestije“ Beograda bile sleđene da su one bile razrađene i da su navodile pod kojim tehničkim i političkim uslovima one ne postoje, i za koga, za Beograd ili za kosovske Srbe, i pod kojim uslovima mogu biti stvorene, bez osvrtnja na kosovsku nezavisnost.

Zaključci i preporuke

Na osnovu održanih diskusija postoji nekoliko zaključaka i preporuka za buduće delovanje kosovskih Srba, Beograda i Prištine.

- *Sve srpske parlamentarne stranke treba da budu uključene u rad vlade:* Svim parlamentarnim strankama kosovskih Srba treba ponuditi priliku da postanu deo vlade, deleći dva zagarantovana ministarstva proporcionalno glasovima dobijenim na izborima. Ukoliko bi neke od srpskih partija bile izostavljene iz vladajuće koalicije, osim ako bi dobrovoljno odlučile da ostanu deo opozicije, seme produbljiivanja sukoba među Srbima bilo bi posađeno. Iako Ahtisarijev plan i kosovski Ustav obezbeđuju automatsko uključivanje Srba u rad Vlade, dodeljivanjem dva ministarstva, plan ne navodi ništa o tome da li bi sve srpske stranke trebale da budu deo vlasti, i to verovatno jer to pitanje nije bilo predviđeno u to vreme. Međutim, pojam proporcionalnosti, koji se primenjuje u raspodeli rezervisanih mesta, takođe treba da bude primenjen u raspodeli državnih pozicija.
- *Beograd treba da podrži učešće kosovskih Srba:* Sada kada Beograd namerava da se direktno uključi u rad sa kosovskim institucijama, bojkotovanje bi bilo nepraktično i neefikasno. Beograd bi trebao da uspostavi neformalne kanale komunikacije i saradnje sa predstavnicima kosovskih Srba u kosovskim institucijama. Ovakva komunikacija treba da započne sastancima kosovskih Srba u srpskom i kosovskom parlamentu i predstavnika političkih stranaka Srbije i srpskih stranaka sa Kosova.
- *Beograd treba da prilagodi svoju strategiju ka Kosovu spram promenljivosti situacije na terenu:* Beograd treba da uzme u obzir političke sugestije kosovskih Srba u formiranju svoje kosovske politke. Iako ne podržava učešće na izborima, Beograd više ne kažnjava one koji glasuju, kandiduju se za kancelariju, ili pridružuju kosovskim institucijama. Beograd je pristao na direktan dijalog sa kosovskim institucijama, čiji se početak očekuje na proleće, pod sloganom "učešće bez priznavanja." Veliki broj kosovskih Srba predlaže da Beograd treba da podrži sličan pristup — uključivanje bez priznavanja — za uključivanje kosovskih Srba u kosovske institucije.
- *Učešće na izborima je neophodan, ali ne i dovoljan korak:* Učešće na izborima je neophodan, ali ne i dovoljan korak za dobijanje odgovarajućeg statusa srpske zajednice. Najteži i najsloženiji posao počinje radom nakon izbora. Naknadni koraci su presudni, a srpskim predstavnicima je potrebna podrška srpskog stanovništva, kosovskih institucija,

međunarodne zajednice i Beograda. Saradnja između srpskih parlamentarnih partija se smatra ključnom za postizanjem srpskih ciljeva.

- *Podjele u okviru srpske zajednice treba da budu premošćene:* sve veće razlike između Srba na jugu i onih na severu mogle bi imati velike posledice za srpsku zajednicu. Razlozi neslaganja su različite vizije u pogledu političkog učešća. Srbi sa juga su svesni da će tako razdvojeni imati ograničen uspeh u radu sa kosovskim telima. Ujedinjena srpska zajednica bi ojačala pregovaračku moć srpskih predstavnika u institucijama.
- *Konsolidovati srpske opštinske institucije i eliminisati institucionalno dupliranje, južno od Ibra:* Opštine sa srpskom većinom su premale da bi imale dva para institucija. Relativno znatno učešće Srba u lokalnim i parlamentarnim izborima svedoči o sve većem nivou legitimiteta izabranih lokalnih kosovskih institucija i smanjenju uticaja paralelnih institucija. Međutim, uklanjanje paralelnih institucija se ne preporučuje, jer one i dalje igraju ulogu u pružanju pomoći Srbima. Moguće privremeno rešenje je da se paralelne institucije zamene službom stručnih politički neizabranih činovnika koji će biti odgovorni za obavljanje uslužnih delatnosti. Takođe je bilo predloženo i uključivanje predstavnika paralelnih institucija u kosovske lokalne institucije.
- *Albanske partije i zvaničnici treba da podrže delimičnu srpsku integraciju:* Priština podržava učešće Srba, međutim određene struje u okviru kosovskih albanskih partija, koje strahuju za podelu, se protive integraciji Srba sa juga dokle god Srbi sa severa jačaju svoj paralelni sistem. Ovo bi moglo da odloži implementaciju određenih odredbi Ahtisarijevog plana. Umesto podrivanja integracija Srba sa juga, albanske stranke bi trebale da to podrže i da pronađu načine za rešavanje pitanja severa.
- *Uspostavljanje televizijskog kanala na srpskom jeziku:* Parlamentarne stranke kosovskih Srba treba pod hitno da se bave pitanjem uspostavljanja televizijskog kanala na srpskom jeziku, koji je zagaranovan Ahtisarijevim planom. Javni kanal ne samo da bi bio izvor informacija za izolovano srpsko stanovništvo, već bi i konsolidovao raštrkani medijski sektor kosovskih Srba.
- *Promovisanje normalizacije albansko-srpskih odnosa:* Albansko-srpski odnosi su se znatno poboljšali. Albanci su shvatili da Srbi nisu pretnja nezavisnosti, uprkos tome što se Srbi tome protive, a Srbi su shvatili da bi rešenje za njih same moglo da se pronađe čak i u delu Kosova koji je van kontrole Srbije. Ovakav status bi pre svega eliminisao izolaciju enklava i zavisnost o socijalnu pomoć Beograda i Prištine. Za nastavak poboljšanja odnosa, kosovski Srbi bi trebali da imaju mogućnost da se zapošljavaju u kosovskoj državnoj administraciji i državnim kompanijama, kao što su pošta, telekomunikacije i aerodrom na Kosovu.